

SRBIJA VIDE LA PUTINA

Prošlonedeljna poseta predsednika Vlade Ruske federacije **Vladimira Putina** značila je za Srbiju mnogo više od obične posete nekog stranog državnika. Poseta je pokazala svu složenost srpsko – ruskih odnosa o kojoj svi akteri političke scene u Srbiji, kao i oni koji se bave Srbijom u Evropi, moraju da vode računa.

Premijer Putin je posetom Srbiji poslao nekoliko poruka. Prvo, potvrdio je da Moskva ne podržava nezavisnost Kosova, kao i da će nastaviti da sprečava da Kosovo postane članica Ujedinjenih nacija (UN). Ovaj stav Rusije ojačava srpsku poziciju u vezi sa Kosovom, jer ključ za rešavanje kosovskog problema daje u ruke Srbiji.

Jednostavno, jasno je da Srbija uz rusku podršku može da blokira Kosovo da postane punopravni član međunarodne zajednice, što znači da se u pregovorima moraju činiti ustupci Srbiji, a ne Kosovu.

Premijer Putin je podržao pregovore koji se trenutno vode između Beograda i Prištine pod pokroviteljstvom Evropske unije (EU). Takva podrška je značajna podrška za vlast u Srbiji, koju deo opozicije, zbog pregovora sa Prištinom, optužuje za nepatriotizam. Podrška Putina je značajna i za sam

pregovarački proces, jer su pregovori Beograda i Prištine očigledno jedina stvar oko koje se trenutno slažu EU, Rusija i SAD, kada je u pitanju Kosovo.

Druga poruka je upućena srpskim političkim strankama. Putin je posetom predsedniku Srbije **Borisu Tadiću**, koji je lider najjače stranke vladajuće koalicije - Demokratske stranke, pokazao da Rusija ne favorizuje nikoga na političkoj sceni Srbije. Tadiću i njegovim demokratama je ova poruka veoma značajna, jer Srbija ulazi u predizbornu godinu, a "ruski faktor" je na izborima u Srbiji veoma važan. Premijer Putin je posetom Narodnoj skupštini dao značaj i opozicionim političkim strankama od kojih dve (Demokratska stranka Srbije bivšeg predsednika i premijera **Vojislava Koštunice** i Srpska napredna stranka **Tomislava Nikolića**, koja je trenutno vodeća opoziciona snaga) imaju posebne odnose sa Putinovom strankom Jedinstvena Rusija. Time je Rusija pokazala da u Srbiji nema favorite na političkoj sceni, odnosno da će sarađivati sa svakom vlašću koju izabere srpski narod. Poruka je jasna – niko na srpskoj političkoj sceni ne može da prisvaja političke poene na osnovu ekskluzivnosti odnosa sa Rusijom, ali niko ne može da računa na veliku podršku u Srbiji ukoliko ne pokaže razumevanje za

specifičan odnos koji postoji između srpskog i ruskog naroda.

Treća poruka je da Rusija želi da ekonomski pomogne Srbiji koja je u veoma teškoj ekonomskoj situaciji. Srbija ima sporazum o povlašćenoj trgovini sa Rusijom, ali skoro da nema koristi od njega, jer privreda nije u stanju da iskoristi ove pogodnosti. Zato je Srbija izvezla Rusima robu u vrednosti od samo 541 milion dolara, a iz Rusije uvezla robu vrednu 2,16 milijardi dolara. Premijer Putin je jasno istakao da je Rusija zainteresovana za širenje ekonomske saradnje sa Srbijom. Vodeći uglavnom privrednu delegaciju, Putin je srpskim sagovornicima poručio da Moskva nudi ulaganja od 10 milijardi evra u narednih nekoliko godina, i to u sektore energetike, saobraćaja i infrastrukture. Na sastancima je pomenuto da Rusija želi da gradi hidrocentrale, termocentrale kao i elektrane na gas, da ulaže u srpsku železnicu koja je u veoma lošem stanju, kao i u puteve i infrastrukturu.

Činjenica da je ruski premijer pričao uglavnom o ekonomiji iznenadila je mnoge u Srbiji, ali za dobre poznavaoce ruske politike nije nikakvo iznenađenje. Bez obzira na veliku popularnost koju Rusija i sam premijer Putin imaju u Srbiji, srpski političari ne razumeju kakva je pozicija Ruske federacije u današnjem svetu. Površnost u (ne)razumevanju svetskih procesa je inače

odlika srpske politike i kroz istoriju je Srbiju veoma često koštala. Većina Srba obožava Rusiju, ali o njoj razmišlja na način iz vremena SSSR-a, kada je ova nekadašnja supersila "izvozila revoluciju" i mešala se u unutrašnje stvari drugih zemalja. Današnja Rusija to ne radi. Vladimir Putin je davno rekao da „**Rusija više ne izvozi ideologiju, već tehnologiju**“. Naravno, ekonomija i tehnologija su danas sredstvo politike. Zato su projekti Južni i Severni tok način da se ruski uticaj proširi u Evropi. Povezivanjem sa Nemačkom preko Severnog toka, kao i sa čitavim nizom zemalja na Balkanu sve do Francuske i Italije, preko Južnog toka način je da se pojača ruski uticaj u Evropi. U ovom ruskom projektu "povratka na velika vrata u Evropi", Srbija je jedan mali deo velikog mozaika. Ključna evropska država je Nemačka, sa kojom Rusija decenijama gaji posebne i bliske odnose. Slične odnose sa Rusijom razvija i Italija, a Turska je ušla u čitav niz zajedničkih energetske projekata.

Dakle, Rusija ima prema Srbiji prijateljski i bratski odnos. Međutim, daleko je od toga da je Srbija Rusiji najvažnija zemlja u Evropi.

Rusija se strateški povezuje sa Evropskom unijom preko Nemačke i Italije, a za Srbiju je jedino važno što je postala deo tog strateškog povezivanja. Zato ne treba da čudi što je premijer Putin razgovarao uglavnom o ekonomiji. Uostalom, dovoljno je pogledati

Ustav Ruske federacije i videti da je spoljna politika u nadležnosti Predsednika federacije, a ekonomija u nadležnosti Predsednika vlade.

Poseta premijera Putina desila se u trenutku najveće unutrašnje krize u Srbiji u poslednjih nekoliko godina. Vlada je u krizi kredibiliteta, građani nisu preterano zadovoljni njenim radom, a opozicija na čelu sa Srpskom naprednom strankom (SNS) dala je ultimatum vlastima da do sredine aprila raspiše vanredne izbore. Ukoliko se to ne desi, opozicija je zakazala demonstracije, a ispred Vlade se svakodnevno okupljaju profesori, zaposleni u javnom sektoru i drugi koji traže povećanje zarada zbog pada životnog standarda. Istovremeno, vlast pokušava da do kraja godine dobije status zemlje – kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, računajući da će upravo to biti njen najvažniji izborni adut. Većina građana Srbije podržava ulazak zemlje u Evropsku uniju, ali istovremeno podržava Rusiju. Građani se ponašaju veoma racionalno i šalju poruku političkoj eliti da Evropska unija i Rusija nisu dve međusobno suprotstavljena opredeljenja. Za razliku od građana, političke elite u Srbiji pokazuju nerazumevanje za poziciju Rusije u svetu, a posebno za odnos sa Evropskom unijom. Deo političke elite koja je za evro-atlanske integracije Srbije, smatra da ulazak Srbijer u Evropsku uniju znači zaustavljanje svake saradnje sa Rusijom, a drugi deo koji je protivnik evro-atlanskih integracija, smatra

da Srbija treba da bude u vojnom i ekonomskom savezu samo sa Rusijom. Ni jedni, ni drugi nisu u pravu. Nažalost, današnju Rusiju posmatraju kroz prizmu bivšeg SSSR-a, a u Putinu vide **Leonida Brežnjeva** (jedan od bivših lidera SSSR-a). Niti je Putin Brežnjev, niti je današnja Rusija ono što je bio nekadašnji SSSR. Ni Evropska unija nije ono što je bila pre desetak godina, odnosno, velika ekonomska kriza je pokazala mnoge slabosti ove zajednice naroda.

Za srpsku političku elitu je veoma važno da razume globalne procese u okviru kojih SAD, zbog problema koje imaju širom sveta, posebno u arapskim zemljama, napuštaju Balkan i prepuštaju ga Evropskoj uniji, odnosno Nemačkoj.

Jednostavno, za SAD relativno miran Balkan nije više prioritet. Dolazak Nemačke na Balkan je šansa za Rusiju. Nemačka na Rusiju ne gleda kao na neprijatelja, već na evropskog partnera čija integracija može samo da pomogne Evropi. Srbija treba da razume ove procese i da se u narednom periodu sve više vezuje ekonomski i politički za Nemačku i Italiju, kao i da nastavi da gaji posebne i bliske odnose sa Ruskom federacijom. To je dobitna kombinacija za Srbiju i ako srpska politička elite ne iskoristi šansu koju sada ima, biće odgovorna pred istorijom. Zato je potpisivanje Sporazuma o strateškom partnerstvu Ruske federacije i

Republike Srbije od istorijskog značaja za Srbiju. Potpisivanje ovog Sporazuma koje se očekuje u junu u Moskvi najavio je sam predsednik Tadić na zajedničkoj konferenciji za novinare sa premijerom Putinom, rečima da će Srbija i Rusija za nekoliko meseci **“potpisati sporazum”** kao i da će on predstavljati **“krunu odnosa”** dve zemlje.

Rusija i Srbija u ovom trenutku imaju samo jedan potencijalni problem u odnosima. To je mogućnost da Srbija postane članica NATO. Na ovu odluku Srbije - Rusija ne gleda blagonaklono. Međutim, raspoloženje građana u Srbiji prema NATO je tako negativno da u ovom trenutku više šansi ima Rusija da postane članica NATO nego Srbija. Zato to pitanje na razgovorima premijera Putina sa srpskim domaćinima nije ni pominjano. O tome je razgovarao ruski predsednik Medvedev tokom svoje posete Srbiji 2009. godine, kada je doneo ponudu Srbije da učestvuje u novom konceptu kolektivne evropske bezbednosti koji promovise Rusija. Srbija je blagonaklono prihvatila ovaj koncept, ali jasno je da Beograd nije ključan u tome da li će ovaj koncept zaživeti ili ne. To će se rešavati na relacijama Moskve sa Berlinom, Briselom i Vašingtonom i Srbija može samo da čeka šta će se velike sile dogovoriti.

Srbija sa Rusijom ima odlične političke i privredne odnose. Zato se postavlja pitanje zašto Srbija ne koristi više tu poziciju kako bi

profitirala od pogodnosti koje ima u privrednoj saradnji sa Rusijom? Upravu tu dolazimo do priče o današnjoj Srbiji, odnosno njenoj nemoći da iskoristi šanse koje joj se ukazuju. Srbija nema šta da izveze u Rusiju, jer malo toga proizvodi. Srbija nema kvalitetnu robu, a nema ni način da postojeću proizvodnju učini kvalitetnijom. Pored toga, Srbija ne proizvodi ništa u tako velikim količinama da bi mogla da zadovolji tržište kao što je rusko.

Može Rusija da smanjuje ili ukida carine na sve proizvode iz Srbije, ali Srbija nema šta da izveze.

Srpski izvoz u Rusiju je orijentisan na sirovine i poljoprivredne proizvode, kao i proizvode hemijske industrije. Država ne pokušava da na organizovan način pomogne privrednicima koji izvoze u Rusiju. Priča o razvojnoj banci i podsticajnim merama je još na začetku. **“Ništa se nije promenilo kada su Rusi ukinuli carinske namete Srbiji. Ništa se neće promeniti i niko nam ne može pomoći ako ne počnemo da radimo i nešto proizvodimo”**, kaže ekonomista **Goran Nikolić**. Srbija u Rusiju uglavnom izvozi prehrambene i poljoprivredne proizvode. Međutim, izvozi se mala količina. Rusi su 2009. godine uvezli poljoprivredno-prehrambenih proizvoda za 20,3 milijardi evra, a čitav srpski izvoz ovih proizvoda u svet je vredeo je 1,4 milijarde evra. Da se sav naš izvoz poljoprivrednih proizvoda

preusmeri na Rusiju, tek bi činio petnaesti deo njihove ukupne tražnje. Jedan od problema sa izvozom poljoprivrednih proizvoda je udaljenost Rusije od Srbije. Rusija je najudaljenija u država u koju Srbija izvozi poljoprivredne proizvode. Ovaj problem bi mogao da se reši ako bi se koristio Dunav koji je najbliža veza Srbije sa Rusijom, ali i Rusije sa ovim delom Evrope. Srbija nije ni pokušala da zajedno sa podunavskim zemljama od Nemačke do Rumunije pokuša da pred Rusiju izađe sa projektom koji bi omogućio bolje i efikasnije korišćenje Dunava za trgovinu i transport roba. Trenutno, Srbija preko Dunava i Crnog mora prevozi samo četiri do pet odsto razmenjenih proizvoda.

Privredna saradnja Srbije i Rusije ima svoju dugu istoriju, kao i politička. Srbija i Rusija su 1893. godine potpisale Zakon o trgovinskom i plovidbenom ugovoru kojim su bile regulisane olakšice u ekonomskoj saradnji i trgovini.

“Srpski podanici u Rusiji i ruski podanici u Srbiji vazda će se smatrati i sa njima će se postupati kao sa članovima naroda najvećma povlašćenoga. Obe visoke ugovornice obavezuju se uzajamno davati obostranim podanicima svaku olakšicu, svaku potporu i svaku trgovinsku korist, koje prirodno potiču iz takvog povlašćenog postupanja te da se tako, ukoliko je moguće, razvije i unapredi srpska

trgovina u Rusiji i ruska u Srbiji”, kaže se u prvom članu ovog Zakona.

Srbija se prvi put zadužila kod Rusije 1867. godine i to za izgradnju pruge. Zanimljivo je da je ove nedelje, 143 godine kasnije, ruski premijer Putin u okviru paketa investicija u Srbiji ponudio ulaganje u železnicu. Ovaj podatak govori mnogo i o Srbiji, i o Rusiji. Skoro vek i po posle davanja prvog kredita Srbiji, Rusija je i dalje snažna i moćna da pozajmljuje novac drugim državama. Skoro vek i po nakon što je počela da gradi prugu ruskim parama, Srbija i dalje ima problem sa železnicom, a podatak da su pruge toliko dotrajale da se na nekim mestima vozovi kreću brzinom manjom nego pre Drugog svetskog rata je zabrinjavajući.

O privrednoj saradnji Rusije i Srbije, kao i njenim perspektivama, govorio je neposredno pre posete premijera Putina opozicioni poslanik u Narodnoj skupštini Republike Srbije **dr Nenad Popović** (Nenad Popović je priznati srpski privrednik sa veoma razgranatim biznisom u Rusiji i Srbiji i kao takav, jedan je od najvećih zagovornika bliske saradnje Srbije i Rusije) na promociji knjige „Spoljnotrgovinski odnosi i perspektive privredne saradnje između Ruske federacije i Republike Srbije“.

Prema podacima dr Popovića, Sovjetski Savez (zemlja iz koje je nastala Ruska federacija početkom devedesetih godina prošlog veka) je bio najveći spoljnotrgovinski

partner Jugoslavije (zemlje koja je postojala od 1918 – 1992 i u čijem sastavu se nalazila i Srbija). I SSSR, i Jugoslavija su bile „socijalističke„ zemlje. Pored toga što je Jugoslavija bila van vojnog bloka socijalističkih zemalja (Varšavski ugovor) i što nije bila pod direktnim uticajem SSSR-a, ona je uživala trgovinske olakšice kakve su imale druge socijalističke zemlje. Jugoslavija je, koristeći svoju nezavisnu poziciju, bila relativno otvorena za zapad i tako je jugoslovenska privreda koja je bila orjentisana više na tržište drugih socijalističkih zemalja imala da ponudi atraktivnu robu građanima SSSR-a. Tržište SSSR-a je bilo zatvoreno za zemlje koje ne pripadaju socijalističkom bloku zemalja i Jugoslavija je tu svoju poziciju znala da iskoristi. Četvrtina izvoza Jugoslavije je ostvarivana u SSSR-u, a Jugoslavija je u trgovinskoj razmeni sa SSSR-om ostvarivala veoma visok suficit. Tek devedesetih godina posle raspada SSSR-a i Jugoslavije, vrednost uvoza iz SSSR-a je prevazišla vrednost izvoza i tako je ostalo do danas. Tržište Rusije se tada otvorilo, a taj trenutak srpske firme nisu mogle da iskoriste, jer se Srbija nalazila u građanskom ratu, a njena privreda pod sankcijama Ujedinjenih nacija, koje su uvedene 1992. godine. Tako su srpske kompanije izgubile tržište u Rusiji i mnoge od njih danas počinju od početka.

Dakle deficit Srbije u privrednoj razmeni sa Rusijom je u stalnom porastu. Istovremeno, Srbija uživa status najpovlašćenije zemlje u ekonomskim i političkim odnosima sa Rusijom.

Ovaj status je regulisan Sporazumom o slobodnoj trgovini, bezviznim režimom za putovanja građana i naftno – gasnim aranžmanom. Rusija je i danas najznačajniji spoljnotrgovinski partner Srbije. Najveći obim razmene je ostvaren 2008. godine, kada je međusobna trgovina vredela više od 4 milijarde dolara. Međusobna razmena u 2010. godini je na nivou od 2,7 milijardi dolara. Približno četvrtina ukupnog deficita se ostvaruje u razmeni sa Ruskom Federacijom.

Srpsku vladu može da ohrabri činjenica da je Srbija povećala izvoz robe u Rusku Federaciju za 53 odsto u odnosu na 2009. godinu. Brine, međutim podatak da pokrivenost uvoza izvozom i dalje ne prevazilazi 25 odsto. Srbija u Rusiju najviše izvozi podne obloge (25 odsto izvoza), lekove (13 odsto), hartiju (10 odsto), metalske proizvode (10 odsto), voće (7 odsto) i gume (4 odsto). Više od 75 odsto uvoza iz Rusije čine energenti – nafta i gas. Ruska Federacija je peti izvozni partner Srbije, a izvoz u Rusiju čini oko 8 odsto ukupnog izvoza Srbije. Izvoz Srbije čini manje od jedan odsto uvoza Ruske Federacije. Da

prostora za proširenje ekonomske saradnje ima, uveliko pokazuje činjenica da Srbija danas dva puta više robe izvozi susedima Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori nego u Rusku Federaciju!?

Ukupne investicije ruskih kompanija u Srbiju za poslednjih deset godina iznose 1,3 milijarde dolara. Najveća ruska investicija je privatizacija NIS-a od strane Gasprom Njeft-a, koji danas ostvaruje pozitivne poslovne rezultate. Rusija je po obimu ulaganja u Srbiji tek na petom mestu najznačajnijih investitora. S druge strane, ulaganja kompanija iz Srbije u Ruskoj Federaciji iznose oko 400 miliona dolara, a ukupna ulaganja stranih kompanija u Rusiji dostigla su nivo od 190 milijardi dolara. Najznačajnija ruska investicija u Srbiju je gasovod Južni tok, koji kroz Srbiju prolazi dužinom od 470 kilometara, a kapacitet gasovoda će iznositi 36 do 41 milijardu metara kubnih gasa godišnje.

Srbija će završetkom gasovoda „Južni tok“ postati strateški energetska centar i tranzitno čvorište prirodnog gasa.

Pitanje ruskih investicija u Srbiju je, nažalost, takođe bilo predmet politizacije između onih koji su za priključenje Srbije EU i onih koji su bili protiv. Ulaganja Rusije su na neki način tretirana kao ulaganje drugog reda u odnosu na ulaganja iz Evropske unije. Bilo je čak i nezvaničnih pokušaja u samoj Vladi da se neka najavljena ulaganja ruskih kompanija

diskriminišu sa obrazloženjem da “u Srbiju treba da ulažu i druge zemlje, a ne samo Rusija”. Deo političke elite se i prema postojećim ulaganjima ruskih kompanija odnosio sa nipodaštavanjem. Tako je prodaja 51 odsto kapitala nacionalne naftne kompanije “Naftna industrija Srbije” (NIS) ruskom energetska gigantu Gaspromu za 450 miliona evra, koja se desila pre tri godine, bila predmet polemika u srpskoj javnosti. Istovremeno je hvaljena prodaja 100 odsto akcija najvećeg srpskog trovinskog lanca Maksi od strane najbogatijeg srpskog privrednika **Miroslava Miškovića** belgijskom lancu Delez za 900 miliona evra, od čega je oko 300 miliona evra otišlo na otplatu dugova koje je imao Maksi u trenutku prodaje. Čak su se u javnosti pojavljivali komentari da je “Mišković trebao da prodaje NIS”.

Ne sumnjajući u sposobnost Miškovića da dobro proda svoje kompanije, niko nije pokušao javnosti da objasni da je ruska kompanija Gasprom u trenutku kada je kupila većinski paket akcija NIS-a platila državi 450 miliona evra, ali i da je preuzela dugovanja prema dobavljačima NIS-a u iznosu od oko 350 miliona evra kao i kreditna zaduženja NIS-a od oko 900 miliona evra.

To znači da je Gasprom 51 odsto akcija NIS koštao oko 1,7 milijardi evra bez veoma izdašnog socijalnog programa, preuzete obaveze da se od građana po istoj ceni otkupe preostale akcije, što se desilo prošle nedelje i investicionog programa koji podrazumeva ulaganja od preko 400 miliona evra prevashodno u rafinerije u Novom Sadu i Pančevu. A uz to je Srbija dobila i učešće u gasovodu Južni tok.

Posle posete premijera Putina situacija se menja. Srbija je u takvoj situaciji da joj je potreban svaki evro stranih investicija nezavisno da li je novac iz Evropske unije, Rusije ili Kine. Zato najava premijera Putina o ulaganju deset milijardi evra u Srbiju može samo da raduje.

Opređenje Srbije za članstvo u Evropskoj uniji ostaje njen osnovni spoljnopolitički cilj, što je potvrdio predsednik Tadić na zajedničkom nastupu pred novinarima prošle nedelje u Beogradu. Rusija se ne protivi ulasku Srbije u EU, više puta je jasno predloženo srpskim domaćinima. Rusija želi da neguje posebne odnose sa Srbijom, bila ona članica EU ili ne, a Srbija ovu ponudu treba da prihvati kao svoju šansu koju druge zemlje nemaju. Ukoliko srpska politička elita tako bude razumela stvari, tada će konačno dokazati da je postala zrela i odgovorna prema sopstvenom narodu i njegovoj budućnosti.